

ЗЕЛЕНА КНІГА УКРАЇНИ –

офіц. держ. документ, у якому містяться відомості про сучасний стан рідкісних рослин, таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природ. росл. угруповань, які підлягають охороні.

Серед об'єктів росл. світу розрізняють 3 категорії об'єктів: а) рідкісні; б) ті, що перебувають під загрозою зникнення судинні рослини, мохопод., водорості, лишайники, а також гриби, види яких занесені до Червоної кн. України; в) типові природ. росл. угруповання, занесені до З. к. У.

Охорона та використання вказаних об'єктів росл. світу мають свою специфіку прав. режиму, що зумовлено їх особл. природоохорон., наук. й естетичною цінністю.

Постановою КМУ від 29 серп. 2002 «Про затвердження положення про Зелену книгу України» передбачено, що З. к. У. є основою для розроблення охорон. заходів щодо збереження, відтворення та використання занесених до неї природ. росл. угруповань.

Наук.-дослідні установи, держ. і громад. орг-ції, окремі вчені, фахівці, які займаються охороною та використанням природ. росл. ресурсів, разом з відповідним наук. обґрунтуванням та із зазначенням відомостей про бот.-геогр. й істор. значення, рідкісність, кількість місць зростання і площу росл. угруповань, рівень стабільності екол. умов та ін. показників, що свідчать про необхідність вжиття заходів для охорони тих чи ін. угруповань, можуть подавати свої пропозиції щодо занесення останніх до З. к. У. чи вилучення їх із неї.

Обов'язок ведення З. к. У. і здійснення держконтролю за дотриманням вимог у сфері охорони, використання й відтворення цих цінних природ. об'єктів покладається на Мінприроди України. Видається З. к. У. офіційно цим М-вом не рідше одного разу на 10 років. На нього покладаються її розповсюдження, а також оперативне інформування заінтересованих органів держ. влади й органів місц. самоврядування, підприємств, установ, орг-цій і громадян про зміни, що вносяться до З. к. У.

Охорона природ. росл. угруповань здійснюється за 3-ма напрямками збереження: а) їх ценотичної структури; б) популяцій рідкісних видів рослин та в) умов місця зростання. У ЗУ «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки» від 21 верес. 2000 № 1989-III містяться визначення термінів, що вживаються в наведеному Положенні: а) «популяція» – сукупність особин одного виду з заг. умовами, необхідними для підтримання його чисельності на певному рівні впродовж тривалого періоду; б) «ценоз» (біоценоз) – історично утворена сукупність видів рослин і тварин, що населяють ділянку з більш-менш однотипними умовами існування (біотоп) та ін.

Охорона занесених до З. к. У. природ. росл. угруповань забезпечується шляхом: а) установлення їх особл. прав. статусу, врахування цих вимог щодо охорони угруповань під час розроблення нормат.-прав. актів; б) створення на місцевостях, де існують такі угруповання, біосф. заповідників, ін. територій та об'єктів ПЗФ, у т. ч. й транскордонних;

в) урахування спец. вимог щодо їх збереження під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення зем. ділянок, розроблення проектної і проектно-планувальної документації, проведення екол. експертизи тощо.

Відтворення росл. угруповань, як і їх охорона, має відбуватися на підставі відповідних науково обґрунтованих заходів. В екол. зак-ві окреслено напрями такого відтворення, що полягають у: сприянні їх природ. відновленню; запобіганні небажаним змінам і негативному антропогенному впливу; їх формуванні на штучно створених об'єктах ПЗФ.

За своїми природ. характеристиками ці категорії об'єктів є найбільш цінними та вразливими і підлягають спец. охороні.

Лит.: Соколова А. К. Флористичне право України: проблеми формування та розвитку. Х., 2009.

А. К. Соколова.